

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΣΥΜΕΩΝ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Μακαριώτατε ἅγιε Πρόεδρε,

Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας μας,

Ἐπιτρέψατέ μου ἐν πρώτοις νά εὐχαριστήσω ὀφειλετικῶς τόν Μακαριώτατο Πρόεδρο καί τά σεπτά μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 157ης περιόδου διότι ἀπέβλεψαν μέ εὐμένεια στό ταπεινό μου πρόσωπο καί ἀποφάσισαν νά μέ συμπεριλάβουν μεταξύ τῶν εἰσηγητῶν τῆς παρούσης τακτικῆς συνελεύσεως τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας μας, παρότι τό ἱερό Σῶμα ἐμπερικλείει στούς κόλπους του σεβασμίους Ἱεράρχες πού διαθέτουν εὐρεία κατάρτιση καί πολυχρόνια πείρα, ἄρα κατά πολύ καταλληλοτέρους ἀπό τήν ἐλαχιστότητά μου γιά νά εἰσηγοῦντο τό συγκεκριμένο θέμα ἐνώπιόν Σας. Γιά τόν λόγο αὐτό ἐπιθυμῶ νά Σᾶς παρακαλέσω μέ μακροθυμία καί ἐπιείκεια νά ἀκούσετε καί νά κρίνετε τό περιεχόμενο τῆς εἰσηγήσεώς μου.

Ὁμολογῶ ὅτι πολύ μέ βασάνισε ἡ συγκεκριμένη διατύπωση τοῦ θέματος — Ἡ συμβολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν ἐνότητα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ σήμερα.

Ἐκκλησία καί ἐνότητα εἶναι δύο ἔννοιες, δύο πραγματικότητες καλύτερα, ἀξεχώριστες, σχεδόν ταυτόσημες. Ὑπενθυμίζω τόν χαρακτηριστικό λόγο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου : «Τό τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλά ἐνώσεώς ἐστί καί συμφωνίας ὄνομα» (Εἰς Α΄ Κορ. ὁμιλ. 1,1,

PG 61,13. Πρβλ. Εἰς Γαλάτας ὁμιλ. 3, PG 61,646 : «Τό γάρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα συμφωνίας ὄνομα καί ὁμονοίας ἐστίν»). Ἐπομένως ἡ ἐνότητα ἀποτελεῖ δομικό στοιχεῖο, στοιχεῖο ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καί κάθε ἄλλης Τοπικῆς Ἐκκλησίας.

«Ὁ ἑλληνικός λαός», πού ἀναφέρει ὁ τίτλος τῆς εἰσηγήσεως, δέν εἶναι ὁ λαός τῆς Ἐκκλησίας; Τά μέλη της καί ἐν ταυτῶ τό ποιμνιό της;

«Ἡ ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» δέν εἶναι ἡ ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, τό ὁποῖο συναπαρτίζει ὁ λαός μέ τόν ἱερό κλῆρο;

Ἀλλά καί ἡ φράση «ἡ συμβολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» πῶς θά ἔδει νά νοηθεῖ; Ἡ συμβολή τῆς Ἐκκλησίας ὡς καθολικοῦ σώματος ἢ ἡ συμβολή τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος;

Τέλος, ὁ χρονικός προσδιορισμός «σήμερα». Γιατί σήμερα; Ἡ ἐνότητα ὡς ἰδανικό καί ὡς κατάσταση ὑπάρξεως διαφοροποιεῖται ποιοτικά ἀπό ἐποχή σέ ἐποχή; Ἡ μήπως τό «σήμερα» τοῦ λαοῦ μας, τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπαιτεῖ γιά συγκεκριμένους λόγους ἀπό τήν Ἑλλαδική Ἐκκλησία νά συμβάλει ἰδιαίτερος καί νά ὑπηρετήσῃ κατά προτεραιότητα τήν ἐνότητα «τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ»;

Συμμερίζομαι τήν ἀποψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δέν περιλαμβάνει στούς κόλπους της ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό λαό. Ὅτι δέν μποροῦμε ὡς Ἐκκλησία καί ὡς Ἱεραρχία νά ἀπευθυνόμαστε πρὸς τόν ἑλληνικό λαό θεωρώντας τον ἐν τῶ συνόλῳ του μέλη τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καί κατ' ἐπέκτασιν ποιμνιό μας. Κατά πρῶτο λόγο διότι τά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό πλευρᾶς δικαιοδοσίας δέν συμπίπτουν μέ τά ὅρια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Κατά δεύτερο λόγο διότι ἡ ἀντίληψη ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός μᾶς ἀνήκει ὡς ἐκκλησιαστικό ποιμνιό δέν ἰσχύει. Καί ἂν ἀκόμη δεχτοῦμε ὅτι ἴσχυε κάποτε κάτι τέτοιο, σήμερα, στήν ἐποχή μας, ἔπαυσε πλέον νά ἰσχύει. Καί ἂν ἀκόμη ἡ συντριπτική πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων ἔχει λάβει τό χριστιανικό βάπτισμα, τοῦτο δέν ἀποδεικνύει ἐν τοῖς πράγμασι ὅτι ὅλοι αὐτοί οἱ βαπτισμένοι συμπατριῶτες μας αἰσθάνονται, σκέπτονται καί λειτουργοῦν ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Μέ ἀφετηρία αὐτή τήν παραδοχή θεώρησα ἀναγκαῖο νά προσεγγί-
σω τό θέμα σέ δύο ἐπίπεδα : Τό πρῶτο, ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλ-
λάδος σήμερα. Ὑπάρχει; Πῶς λειτουργεῖ; Ἀπειλεῖται ἢ τραυματίζεται καί
ἀπό ποιές αἰτίες;

Τό δεύτερο· ἡ παρουσία, ὁ λόγος καί ἡ μαρτυρία ζωῆς τῆς Ἑλλαδικῆς
Ἐκκλησίας πῶς θά μπορούσε νά συμβάλει στήν ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας σή-
μερα, ἔστω κι ἂν πολλοί νεοέλληνες, ὅπως εἶπαμε, δέν ἀποτελοῦν μέλη
της ἢ, παρόλο πού εἶναι βαπτισμένοι, ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν πίστη
καί τή ζωή της.

Α.΄

1. Ἡ ἐνότητα καί ὁμοφροσύνη τοῦ ἐπισκοπικοῦ σώματος.

Ἡ ἐνότητα μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται μέσω τῆς ἀγάπης,
τῆς ἐνότητας καί τῆς σύμπνοιας τῶν ἐπισκόπων πού συγκροτοῦν τή σύνο-
δο τῆς τοπικῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐπίσκοποι ἀποτελοῦν τούς ἐγγυητές
καί τούς φύλακες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας. Αὐτό ὅμως ἐπιτυγχάνεται
ἂν οἱ ἴδιοι ἐμφοροῦνται ἀπό τό πνεῦμα ἐνότητας· ἂν ἔχουν τό αὐτό ἐν Χρι-
στῷ φρόνημα — «τό ἐν φρονουῦντες» κατά τόν λόγο τοῦ ἀποστόλου Παύλου
(Φιλ. 2,2). Ἄν καλλιεργοῦν καί ἐκφράζουν στίς συνοδικές διασκέψεις καί
συζητήσεις, στήν ἐκφορά γνώμης, στή διατύπωση κρίσεων, στήν κατάθε-
ση ἀποψῆς τό πνεῦμα ἐνότητας, σύμπνοιας καί καταλλαγῆς πού ἐκπορεύ-
ονται ἀπό τό θησαυροφυλάκιο τῆς μιᾶς πίστεως καί ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλη-
σίας καί ἀποσκοποῦν ἐν τέλει στήν οἰκοδομή της.

Ἀσφαλῶς ἐνότητα δέν σημαίνει ἀφωνία καί σιωπή. Οὔτε σκόπιμη ἀ-
ποδοχή καί ὑστερόβουλη συμφωνία μέ τή γνώμη τοῦ Πρώτου ἢ ἄλλων ἀ-
δελφῶν συνεπισκόπων. Ἐνότητα καί ὁμοφροσύνη σημαίνει ποιότητα ἡ-
θους καί λόγου ἐκκλησιαστικοῦ, στοιχεῖα τά ὅποια θά ἔδει νά διακρίνουν
τή συμπεριφορά καί τόν λόγο ἡμῶν τῶν Ἱεραρχῶν. Ἀντιθέτως, συγκρού-
σεις, ὀξεῖες ἀντιπαραθέσεις, βαρεῖς χαρακτηρισμοί πλήττουν τήν μεταξύ
μας ἐνότητα καί κατ' ἐπέκτασιν τήν ἐνότητα καί τήν εἰρήνην ὁλόκληρης
τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας μας.

2. *Ἡ ἀρμονική συνύπαρξη καὶ οὐσιαστική συνεργασία ἐπισκοπᾶ-
του καὶ πρεσβυτερίου.*

Ἡ οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ πνευματικὴ προκοπὴ τῶν μελῶν
τῆς προϋποθέτει τὴν ἐνότητα τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων μέ τὰ Πρεσβυ-
τεριά τους καὶ τὴν ἀγαστή ἐν Χριστῷ συνεργασία τους. Ὅσο ὁμορφη εἶναι
ἡ γνωστὴ εἰκόνα-παρομοίωση τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου γιὰ τὴν ἐ-
νότητα καὶ συνύπαρξη Ἐπισκόπου καὶ Πρεσβυτερίου (Ἐφεσ. 4, ΒΕΠΕΣ
2,265) τόσο, ὅπως τὰ πράγματα δείχνουν, δύσκολη εἶναι ἡ πραγμάτωσή της.
Δυστυχῶς, γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους —γνωστούς σέ ὅλους μας—
ἡ διάκριση μεταξύ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων στή διαδρομὴ τῶν αἰῶνων
ἔγινε χάσμα. Τό φαινόμενο «δεσποτισμός» ἔβλαψε τὴν ἀναγκαία ἐνότητα
καὶ ὅπου ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει συνεχίζει νά προκαλεῖ ζημιὰ.

Οἱ καιροὶ μας καὶ οἱ σύγχρονες ἰδέες ἐπιβάλλουν σ' ἐμᾶς τοὺς ἐπι-
σκόπους κυρίως νά ἀποκαταστήσουμε τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀρμονική συ-
νεργασία μας μέ τοὺς «συμπρεσβυτέρους» (Α' Πέτρο. 5,1) καὶ συλλειτουργ-
οὺς μας. Μέ αὐτό τόν τρόπο θά προοδεύει καὶ θά καρποφορεῖ τό ποιμαν-
τικό μας ἔργο, ἀλλά καὶ θά προλάβουμε ἀντίθετα φαινόμενα—φατρια-
σμούς, ἀπείθειες καὶ θρασεῖες συμπεριφορὲς πρεσβυτέρων—, τὰ ὅποια ἄρ-
χισαν ἤδη νά κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους καὶ ὁσημέραι θά πολλαπλασιάζ-
ονται.

3. *Ἡ ἐνεργοποίηση τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας στήν καθό-
λου ἐκκλησιαστικὴ ζωή.*

Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δέν στηρίζεται μόνο στήν ἐνότητα καὶ
σύμπνοια τῶν ἐπισκόπων μεταξύ τους ἢ στήν ἐνότητα καὶ ἀρμονική συ-
νεργασία τους μέ τὰ Πρεσβυτεριά τους. Ἐδράζεται καὶ διασφαλίζεται καὶ
μέ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ στήν ὅλη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ καὶ τῶν λαϊκῶν με-
λῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Τοὺς προσφωνοῦμε στίς ὁμιλίες ἢ στίς
ἐγκυκλίους μας «ἀδελφούς» καὶ «πνευματικά τέκνα» μας. Διερωτῶμαι
πολλές φορές πρώτιστα γιὰ τόν ἑαυτό μου : Ἄραγε ἡ προσφώνησή μας αὐ-
τὴ ἔχει οὐσιαστικὸ ἀντίκρισμα ἢ ἀποτελεῖ μιά τυπικὴ ἔκφραση πού δέν ἀγ-

γίζει κανένα; Ούτε ἐμᾶς πού τήν ἐκφέρουμε οὔτε καί τούς χριστιανούς μας πρὸς τούς ὁποίους τήν ἀπευθύνουμε;

Καί ὅμως! Οἱ λαϊκοί εἶναι μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Βαπτισμένοι στήν κολυμβήθρα τῆς Ἐκκλησίας, χρισμένοι μέ τή δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κληρονόμοι τῆς θείας Βασιλείας! Πολλοί ἀπό αὐτούς εἶναι προικισμένοι μέ ἓνα πλήθος χαρισμάτων καί ἱκανοτήτων καί διαπρέπουν στόν ἐπιστημονικό ἢ ἐπαγγελματικό τους βίο. Ἐπομένως πολύτιμοι καί γιά τό ἔργο τῆς κοινῆς μητέρας ὄλων μας, τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἐμεῖς οἱ ποιμένες θελήσουμε νά τούς ἀναζητήσουμε, νά τούς ἐμπιστευθοῦμε καί νά τούς ἐνεργοποιήσουμε γιά νά προσφέρουν στούς διάφορους τομεῖς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας.

Ζωντανή Ἐκκλησία μέ ἐνοπιό παρουσία, δυναμική μαρτυρία καί «καλά ἔργα» κατά τήν Παύλεια ἔκφραση (Τίτ. 3,8,14), χωρίς τήν ἐνεργό συμμετοχή καί πολύτιμη σύμπραξη καί τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς, δέν εἶναι δυνατόν σήμερα νά ὑπάρξουν. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κοινό μέλημα — ἀληθινό ἄθλημα— ὄλων μας, ἱερωμένων καί λαϊκῶν.

4. Ὁ ἐπανευαγγελισμός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος.

Ἡ ἐνότητα τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας μας προϋποθέτει ἐνότητα περὶ τήν πίστη καί ὁμοήθεια περὶ τήν ἐν Χριστῷ ζωή. Ἄν ὅλοι μας, κληρικοί καί λαϊκοί, δέν ἐμφορούμαστε ἀπό τή μία πίστη τῆς Ἐκκλησίας· ἄν δέν συμμεριζόμαστε καί δέν ἀγωνιζόμαστε νά βιώσουμε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καί νά ἐνσαρκώσουμε τό εὐαγγελικό ἦθος, τότε ἀδυνατοῦμε νά οἰκοδομήσουμε καί νά διαφυλάξουμε καί τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα. Μόνο ἡ ταπεινή μαθητεία ὄλων μας στίς καθάρεις πηγές τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καί τῆς γνήσιας χριστιανικῆς ζωῆς, ὅπως τήν βίωσαν καί τήν ἀκτινοβόλησαν οἱ Ἅγιοι καί θεωμένοι ἀδελφοί μας, ἐξασφαλίζουν καί διαφυλάσσουν καί τήν ἐνότητα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας.

Ἀντιθέτως, πεποιθήσεις καί συμπεριφορές τοῦ τύπου «ἐγώ πιστεύω», «ἐγώ δέχομαι», «ἐγώ ἀκολουθῶ», γιά νά περιορισθῶ μόνο σ' αὐτές,

ἀποτελοῦν αἰτίες πού διασποῦν τήν ἐνότητα, εἰσάγουν τό χωριστικό πνεῦμα καί δημιουργοῦν κάστες.

Ὡς ἐκ τούτου γιά τήν οἰκοδόμηση καί τή διασφάλιση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας θά πρέπει νά ἀναληφθεῖ συστηματικός ἀγώνας ἐπανευαγγελισμοῦ καί τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ μας. Διδαχή, κήρυγμα, κατήχηση, ὁ λόγος ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας, προφορικός καί γραπτός, ἀνακαινισμένος καί σύγχρονος, θεολογικά ἔγκυρος καί ταυτόχρονα προσιτός στό ἐκκλησιαστικό πλήρωμα, θά πρέπει νά λειτουργήσουν μέ τέτοιο τρόπο πού νά ἐμπνέουν καί νά ἐμπεδώνουν τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα.

5. Ἡ ὑπέρβαση τῶν χωριστικῶν τάσεων.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἀνέκαθεν διακρινόταν καί διακρίνεται καί σήμερα γιά τό φιλελεύθερο πνεῦμα καί τήν εὐκαμψία στίς ἐκκλησιαστικές δομές της. Πιστεύοντας στήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία τῶν προσώπων-μελῶν της ποτέ δέν ἐπέδιώξε νά εἰσαγάγει στή ζωή τους σιδηρά πειθαρχία, ἀπόλυτη λειτουργική ὁμοιομορφία, μονοτροπία στήν ἐν Χριστῷ ζωή. Ὁφείλουμε ὅμως νά σημειώσουμε ὅτι ὅπως καί παλαιότερα ἔτσι καί σήμερα —καί μάλιστα πολύ περισσότερο χάρις στά σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας καί κοινωνικῆς δικτύωσης— χωριστικές τάσεις, ὁμαδοποιήσεις, παρεκκλησιαστικές δραστηριότητες, καταλυτική καί ἀνελέητη κριτική ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων τραυματίζουν τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὑποσκάπτουν τό κύρος τῶν ποιμένων πού δέν υἰοθετοῦν τίς ἀπόψεις καί δέν ἐπιδοκιμάζουν τίς ἐπιλογές τους. Προκαλοῦν σύγχυση στούς πολλούς καί ἀκατατοπίστους, κλονίζοντας τήν ἐμπιστοσύνη τους πρὸς τοὺς ποιμένες τους.

Ἀσφαλῶς δέν μπορούμε νά υἰοθετήσουμε ἀστυνομικές μεθόδους ἐλέγχου, οἱ ὁποῖες ἄλλωστε ὄχι μόνο δέν ἀποδίδουν, ἀλλά συχνά ὀξύνουν ἀκόμη περισσότερο τά πράγματα. Ὡστόσο, ὀφείλουμε νά ἐπαγρυπνοῦμε καί νά διαφωτίζουμε. Καί, φυσικά, σέ καμιά περίπτωση δέν εἶναι νοητό ἐμεῖς οἱ ἐπίσκοποι, οἱ θεματοφύλακες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας, νά ἐπιδοκιμάζουμε μέ ὁποιοδήποτε τρόπο ἢ καί νά συντασσόμαστε μέ αὐτοῦ τοῦ εἶδους κινήσεις καί δραστηριότητες. Ἡ μονοπώληση τῆς ὀρθοδοξίας, ἡ αὐ-

τοανακήρυξη σέ γκουροῦ-γέροντες, ἢ δημιουργία ομάδων ὀπαδῶν — γιά νά μήν πῶ καί ομάδων κρούσεως! — πλήττουν τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας μας καί οἱ καρποί ὄλων αὐτῶν τῶν φαινομένων μακροχρόνια θά εἶναι πολύ πικροί.

6. Ὁ ἐμπρηστικός δημοσιογραφικός λόγος ἐπί ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Οἱ χωριστικές τάσεις στίς ὁποῖες ἀναφέρθηκα στήν προηγούμενη παράγραφο ἐκφράζονται καί διαχέονται μέσα στό ἐκκλησιαστικό σῶμα μέ λόγο δημοσιογραφικό — ἔντυπο ἢ ἠλεκτρονικό — ἐμπρηστικοῦ χαρακτήρα. Ἐν ὀνόματι τῆς προάσπισης τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ τῆς ἠθικῆς καθαρότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, πλεῖστοι ὅσοι αὐτοανακηρύσσονται σέ τιμητές Πατριαρχῶν, Ἀρχιεπισκόπων, Ἱεραρχῶν, Συνόδων ὀλοκλήρων, πιστεύοντας ἀφελῶς ὅτι σ' αὐτούς ἀνέθεσε ὁ Θεός ὅ,τι τόν 4ο αἰῶνα ἔπραξε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἢ τόν 15ο ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου.

Μέ φλάμπουρο τόν γνωστό λόγο τῆς Ἀπαντήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν τοῦ 1848 πρὸς τόν Πάπα Πίο Θ' («Ὁ ὑπερασπιστής τῆς θρησκείας ἐστίν αὐτό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι αὐτός ὁ λαός, ὅστις ἐθέλει τό θρήσκευμα αὐτοῦ αἰωνίως ἀμετάβλητον» Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τ.ΙΙ, Graz 1968, σ.1000), ξιφουλκοῦν κατά πάντων. ὄντας πρόβατα πού ὀφείλουν νά ἀκολουθοῦν καί νά ὑπακούουν (Ἰω. 10,4· Ἐβρ. 13,17. Πρὸβλ. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας Φιλαδ. 2,1, ΒΕΠΕΣ 2,277. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγός Ι,6, ΒΕΠΕΣ 7,97), ἐξεγείρονται κατά τῶν ποιμένων τους. Κατακρίνουν, καταδικάζουν, ἀφορίζουν, καθαιροῦν μέ τήν πεπλανημένη ἀντίληψη ὅτι ὄχι μόνο δικαιοῦνται νά τό κάνουν, ἀλλά καί μέ αἶσθημα ἱκανοποίησης ὅτι ἐκπληρώνουν καί τό καθῆκον τους!

Εἶναι φανερό ὅτι ἕνας τέτοιος λόγος ἀπό τή γραφίδα ὀποιουδήποτε κι ἂν προέρχεται, δέν ὑπηρετεῖ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά τήν

πλήττει καίρια. Καί ἐπιπλέον, κλονίζει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ποιμνίου καί κυρίως τῶν ἀστηρίκτων πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικούς ποιμένες του.

Β'.

Μπορεῖ, ὅπως εἶπαμε, τὰ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά μὴν ταυτίζονται μέ τὰ ἐδαφικά ὅρια τῆς ἐλληνικῆς Πολιτείας. Μπορεῖ ὅλοι οἱ νεοέλληνες νά μὴν ἀποτελοῦν μέλη τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας μας. Μπορεῖ πολλοί συμπατριῶτες μας παρὰ τό βάπτισμα πού ἔλαβαν καί ὀρισμένοι ἀπ' αὐτούς καί μιά πρώτη χριστιανική ἀγωγή, νά ἔχουν οὐσιαστικά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἢ καί νά στρέφονται ἐναντίον της· ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐν τούτοις μέ τήν ἱστορία της, τή συμβολή της στή διάσωση τοῦ ἔθνους κατὰ τή μακρά δουλεία του ὑπό τόν τουρκικό ζυγό, τήν ἐνεργό συμμετοχή της στήν ἐθνική παλιγγενεσία, τήν παραμυθητική καί στηρικτική παρουσία της καί μετά τήν ἀπελευθέρωση σέ ὅλες τίς ἐθνικές μας δοκιμασίες, τό πλούσιο φιλανθρωπικό ἔργο πού ἀσκεῖ, κατέχει σημαίνουσα θέση μέσα στή νεοελληνική κοινωνία. Τό κύρος της παρὰ καί τὰ κατὰ καιρούς λάθη — μικρά καί μεγάλα — ποιμένων καί λαϊκῶν μελῶν της, ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ὑψηλό. Καί ὁ λόγος της νά ἔχει ἀπήχηση ὄχι μόνο μεταξύ τῶν μελῶν της ἀλλά καί «πρὸς τοὺς ἔξω» (Κολ. 4,5· Α' Θεσσ. 4,12).

Ἡ θέση καί ἡ παρουσία αὐτή τῆς Ἐκκλησίας μας στή σημερινή νεοελληνική κοινωνία προσδιορίζει καί τή διπλή ἀποστολή καί εὐθύνη πού ἔχει. Ἡ πρώτη, νά μεταδίδει τό μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας πρὸς ὅλους· νά ἐλκύει τοὺς πάντες εἰς Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν (πρβλ. Ἰω. 12,32). Ἡ δεύτερη, μέ τήν παρουσία της, τήν πνευματικότητα καί τὰ χαρίσματα τῶν μελῶν της — ἱερωμένων, μοναχῶν καί λαϊκῶν —, τόν λόγο της, τήν ποικίλη δράση της νά ἀναδεικνύεται καθημερινά στόν ὑπ' ἀριθμόν ἓνα παράγοντα ἐνότητας ὁλοκλήρου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐπιτρέψατέ μου στή συνέχεια νά ἐπισημάνω ὀρισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς παρουσίας της, τὰ ὁποῖα καλλιεργώντας καί αὐξάνοντάς τα, συμβάλλουν στήν ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας σήμερα.

1. Ὁ ἥπιος καί κατευναστικός λόγος τῆς. Εἶναι γνωστά σέ ὄλους μας τά πάθη καί οἱ φυλετικές ἀδυναμίες τοῦ λαοῦ μας. Ἐκρηκτικό μεσογειακό ταμπεραμέντο. Παρορμητική συμπεριφορά. Ὁξύτατα πολιτικά πάθη. Ποικίλοι φανατισμοί. Ἐντονες συναισθηματικές μεταπτώσεις, πρόσκαιροι καί ἄμετροι ἐνθουσιασμοί ἀφενός καί ταχεῖς ἀπογοητεύσεις καί πτώση τοῦ ἠθικοῦ ἀφετέρου.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λόγος ἡμῶν τῶν ποιμένων θά ἔδει νά εἶναι κατά τόν Ἀπόστολο «ἀλατι ἠρτυμένος» (Κολ. 4,6). Ἦπιος, γλυκός, σεμνός, κατευναστικός.

Ἐάν, ὅπως συνιστᾷ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος, ὀφείλουμε «νά περιπατοῦμε ἐν σοφίᾳ πρὸς τοὺς ἔξω» (Κολ. 4,5), μέ σοφία καί σύνεση ὀφείλουμε καί νά ὀμιλοῦμε. Οἱ πολλοί δέν γνωρίζουν τή γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε τή διδασκαλία καί τήν ὀρολογία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Οὔτε τή διδασκαλία τῶν Πατέρων μας ἢ τά ὅσα διαλαμβάνουν οἱ ἱεροί Κανόνες. Χρειάζεται, λοιπόν, προσοχή καί τέχνη στό πῶς θά διατυπώνουμε τίς ἐκκλησιαστικές μας θέσεις.

Καί φυσικά προσέχουμε νά μήν προκαλοῦμε συγκρούσεις. Νά ἐξάπτουμε οἰασδήποτε μορφῆς πάθη καί φανατισμούς. Ὁ λόγος μας θά ἔδει νά εἶναι ἐνωτικός, νά καταπραῖνει τά πάθη, νά ἐκπέμπει τήν ἀγάπη, τήν καταλλαγή καί τήν εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ.

2. Τόν ἐνοποιό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας καί ἡμῶν τῶν ποιμένων τῆς ὑπηρετοῦμε, ὅταν μέ τή στάση καί μέ τόν λόγο μας ἐξαίρουμε τά ὅσα μᾶς ἐνώνουν καί ὄχι τά ὅσα μᾶς διαφοροποιοῦν ἢ μᾶς χωρίζουν. Δυστυχῶς, ἐκκλησιαστικοί καί μή —οἱ τά πρῶτα φέροντες, διανοούμενοι, δημοσιογράφοι ἀλλά καί ἀπλοί ἄνθρωποι— συχνά παραβλέπουμε τά θεμελιώδη πού μᾶς ἐνώνουν, πού ἀσπάζονται λίγο-πολύ ὅλοι, ὑπερτονίζουμε τά δευτερεύοντα ἢ τριτεύοντα καί ἀντιπαρατιθέμεθα —πολλές φορές μάλιστα παθιασμένα— γιά ζητήματα πού συμβαίνει νά ἔχουμε διαφορετικές προσεγγίσεις. Τό φαινόμενο εἶναι ἄκρως βλαπτικό σέ ὅλα τά ἐπίπεδα ζωῆς. Ἡ ζημιά δέ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερη γιά τήν Ἐκκλησία, διότι ἔτσι ἐξάπτεται καί

ὁ θρησκευτικός φανατισμός, ὁ ὁποῖος εἰσάγει τό μικρόβιο τῆς διαιρέσεως, τραυματίζει τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί ἀκυρώνει τόν ρόλο της ὡς πρωταρχικοῦ παράγοντος ἐνότητος ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Δυστυχῶς, ἐλάχιστη ἀπήχηση ἔχει στούς πολλούς — ἀκόμη καί σέ μᾶς τούς ἐκκλησιαστικούς— ἡ προειδοποίηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου : «*Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καί κατεσθίετε, βλέπετε μή ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε*» (Γαλ. 5,15).

3. Ἡ Ἐκκλησία μας μπορεῖ καί ὄχι μόνο μπορεῖ ἀλλά καί ὑποχρεοῦται νά συμβάλει στήν ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας παραμένοντας — ἐμεῖς οἱ ποιμένες της κατά πρῶτο λόγο— μακριά ἀπό τίς πολιτικές-κομματικές ἀντιπαραθέσεις καί συγκρούσεις.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κοινή μητέρα ὅλων. Κηρῦσσει τήν ἀγάπη, τόν ἀμοιβαῖο σεβασμό, τήν ἀλληλοπεριχώρηση καί τίς εἰρηνικές σχέσεις μεταξύ μας. Δέν ζητεῖ νά δεῖ κομματικές ταυτότητες σέ ὁποιοὺς δρασκελίζουν τό κατώφλι της ἢ προσέρχονται γιά νά ζητήσουν τή βοήθειά της. Δέν συντάσσεται μέ τό Α κόμμα καί δέν ἀντιπαρατίθεται μέ τό Β. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία χωράει τούς πάντες. Ἀρκεῖ νά τό θέλουν καί ἐλεύθερα νά τό ἐπιζητοῦν.

Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας καί ἰδιαίτερος οἱ ἐπίσκοποι της δέν εἴμαστε ἀ-πολιτικά ὄντα. Εἴμαστε πολίτες αὐτῆς τῆς χώρας μέ πλήρη δικαιώματα. Ἀγωνιοῦμε καί νοιαζόμαστε γιά τό μέλλον τοῦ τόπου μας καί γιά τίς νέες γενιές πού θά μᾶς διαδεχθοῦν. Ὅμως χρειάζεται πολλή προσοχή στόν δημόσιο λόγο καί στόν σχολιασμό-κριτική τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων καί τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Ἡ ιδιότητά μας ὡς Ἱεραρχῶν καί ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων βαραίνει. Ὁ λόγος μας πολύ εὐκόλα παρεξηγεῖται. Καί οἱ ὅποιες παρεμβάσεις μας συχνά προκαλοῦν ἀναταραχή καί κάποιοι βρίσκουν τήν εὐκαιρία νά στρέψουν τά βέλη τους ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι — ἀθέλητα προφανῶς— δέν συμβάλλουμε στήν ἐνότητα τοῦ λαοῦ, ἀλλά γινόμαστε ἀφορμή δημοσίων ἀντιπαραθέσεων καί διχογνωμιῶν.

Δέν θά πρέπει, ἐπίσης, νά ξεχνοῦμε ὅτι δέν βρισκόμαστε στόν 4ο αἰ-
ώνα· στήν ἐποχή τοῦ Βυζαντίου γενικότερα. Οἱ πολιτικοί μας ἄρχοντες δέν
εἶναι (καί δέν θέλουν νά εἶναι) «ἐλέω Θεοῦ» ἢ «χριστοί Κυρίου». Ἡ πολιτι-
κή πραγματικότητα του σήμερα, οἱ διεθνεῖς σχέσεις, ἡ συμμετοχή τῆς χώ-
ρας σέ διεθνεῖς καί διευρωπαϊκούς θεσμούς ὑπαγορεύουν νομικές ρυθμί-
σεις πού δέν ἀπορρέουν, δυστυχῶς, ἀπό τήν εὐαγγελική διδασκαλία καί
τήν ἐκκλησιαστική παράδοση. Ἐν τέλει, ἐκόντες ἄκοντες εἴμαστε ἀναγκα-
σμένοι νά δεχθοῦμε ὅτι ἡ Πολιτεία ρυθμίζει τά ἀφορῶντα σέ ὅλους τούς
πολίτες της καί ἡ Ἐκκλησία κανονίζει αὐτά πού ἀναφέρονται στή ζωή τῶν
μελῶν της. Τό Εὐαγγέλιο δέν ἐπιβάλλεται μέ τήν κρατική βία. Καί ἡ μετο-
χή στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀξία ὅταν εἶναι ἀπόφαση καί ἔκφραση
προσωπικῆς καί ἐλεύθερης ἐπιλογῆς.

4. Διάκριση καί προσοχή ἀπαιτεῖται καί στήν ἀνάμιξή μας στά λεγό-
μενα ἐθνικά ζητήματα. Ἡ Ἐκκλησία μας δέν εἶναι —καί δέν μπορεῖ στήν
ἐποχή μας νά εἶναι— ἐθναρχούσα Ἐκκλησία. Καί ὅπως γνωρίζετε, ὁ ἐθνο-
φυλετισμός εἶναι παντελῶς ἀσύμβατος καί ξένος πρὸς τήν ὀρθόδοξη Ἐκ-
κλησιολογία. Ἄλλες ἐποχές καί συνθηκῆς εὐνοοῦσαν ἢ καί ἐπέβαλλαν ἀ-
κόμη ἐνεργό παρέμβαση τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ποιμένων της σέ ἐθνικά
ζητήματα χωρίς νά διασαλεύεται ἡ ἐνότητα τοῦ λαοῦ. Φρονῶ ὅμως ὅτι σή-
μερα οἱ συνθηκῆς καί τό κλίμα γενικότερα ἔχουν ἀλλάξει. Κατά τό πλεῖ-
στον παρεμβάσεις μας αὐτοῦ τοῦ εἴδους παρεξηγοῦνται, διχάζουν τούς
ἀνθρώπους καί δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι στρέφονται κατά τῆς Ἐκ-
κλησίας.

Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ὁσάκις ἡ Ἐκκλησία μας ταυτίστηκε, στρα-
τεύθηκε καί συμπορεύθηκε ἀκρίτως μέ τά ρευστά καί ὄχι σπάνια φθαρμέ-
να σχήματα τοῦ κόσμου τούτου ἐξῆλθε ζημιωμένη.

Εἶναι ἄλλο πράγμα ὁ ἀγνός καί ἄδολος πατριωτισμός, ἡ φιλοπα-
τρία. Ὁ διαχωρισμός ὅμως ἀπό τόν ἐθνικισμό καί ἀκόμη χειρότερα ἀπό
τήν ἐθνοκαπηλεία εἶναι πολύ δύσκολη ὑπόθεση. Καί γιά τόν λόγο αὐτό
χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Ἐπιπλέον, εἶναι φανερό —καί τό διαπιστώ-
νουμε καί στίς μέρες μας— ὅτι ὑπάρχουν δυνάμεις πολιτικές καί ἄλλες

πού ἐπιδιώκουν νά ἐμπλέξουν τήν Ἐκκλησία καί τούς ἐπισκόπους της στίς κομματικές τους σκοπιμότητες, ἐκμεταλλευόμενοι τήν εὐαισθησία μας γιά τά ἐθνικά ζητήματα. Παρασυρόμενοι ὁμως ἀπό τά συνθήματα καί τή ρητορική τους, βρισκόμαστε ἀθέλητα ἀντιμέτωποι μέ τούς πολιτικούς ἀντιπάλους τους. Ἔτσι, ἀντί γιά τόν ἐνοποιό ρόλο πού ἔχουμε χρέος νά διαδραματίζουμε, ἐγκαλούμαστε ὅτι ἀσχολούμαστε μέ ζητήματα πού δέν γνωρίζουμε καλῶς καί εἶναι ξένα πρὸς τήν ἀποστολή μας καί ὅτι φανατίζουμε καί διαιροῦμε τόν λαό. Ἐπιπλέον, κάποιοι —ἡμέτεροι καί ξένοι— παίρνουν ἀφορμή γιά νά κατηγορήσουν τήν Ἐκκλησία μας γιά ἐπαρχιωτισμό· ὅτι ἡ οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐλάχιστα μᾶς ἀγγίζει, καθώς παραμένουμε περιχαρακωμένοι καί ἀπορροφημένοι ἀπό τά προβλήματα καί τίς ἀνάγκες τῆς δικῆς μας ἐθνικῆς Ἐκκλησίας καί μόνο.

5. Ἀπό αὐτήν ἀκόμη τήν ἀποστολική ἐποχή ἡ Ἐκκλησία θεώρησε ὅτι μέσα στήν ἀποστολή της στόν κόσμο εἶναι καί ἡ ἄσκηση τῆς φιλανθρωπίας, τά «καλά» καί «ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις» ἔργα κατὰ τόν Παύλειο ὄρισμό (Τίτ. 3,8), ἀσκούμενα ὄχι μόνο μεμονωμένα ἀπό τούς «πεπιστευκότας τῷ Θεῷ», ἀλλά συστηματικά καί ὀργανωμένα καί ἀπό τούς ἐκκλησιαστικούς ποιμένες μέ κέντρο τίς τοπικές τους Ἐκκλησίες. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία ἐξέφραζε ἐμπράκτως τό χρέος τῆς ἀγάπης πρὸς τούς ἐλάχιστους ἀδελφούς τοῦ Κυρίου (Ματθ. 25,40) καί ἀναλάμβανε πρωτοποριακά ἢ ἴδια ἓνα εὐρύ κοινωνικό καί φιλανθρωπικό ἔργο.

Ἡ ἄσκηση τοῦ ἔργου αὐτοῦ συνεχίζεται καί σήμερα. Καί ἡ ἑλλαδική Ἐκκλησία μας ἔχει νά ἐπιδείξει ἓνα ἀξιοζήλευτο φιλανθρωπικό ἔργο, τό ὁποῖο ἐκτείνεται σέ πολλά ἐπίπεδα. Ἀναφερόμαστε ἐδῶ σ' αὐτό γιά νά υπογραμμίσουμε ὅτι τό ἔργο τοῦτο, πέρα ἀπό τή θεμελιώδη ἐπιδίωξή του, τήν ποικίλη, δηλαδή, βοήθεια πρὸς τούς συνανθρώπους μας πού ὑποφέρουν, συμβάλλει καί στήν ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας καί στήν αὐξηση τοῦ πνευματικοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ποιμένων της. Κατ' ἐξοχήν δέ, ὅταν καί ἡ προσωπική ζωή καί παρουσία τῶν κληρικῶν πού πρωτοστατοῦν στά καλά ἔργα καί πρῶτιστα ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων διακρίνεται ἀπό τήν ὀλιγόρκεια, τή σεμνότητα καί τήν εὐαγγελική ἀπλότητα.

Αξιέπαινο, λοιπόν, τό φιλανθρωπικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μας, τό ὁποῖο ἐνισχύθηκε καί κατέστη πολύ πιό ἀποτελεσματικό, ἀλλά καί προβλήθηκε κατά τά τελευταῖα χρόνια τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως πού ἔπληξε τήν πατρίδα μας.

Ὅμως θά ἔδει ὅλοι μας νά ἀναστοχαστοῦμε θεολογικότερα ἐν σχέσει μέ τίς δραστηριότητες πού ἀναπτύσσουμε στόν φιλανθρωπικό τομέα.

Μήπως αὐτές οἱ φιλανθρωπικές δραστηριότητες ἀπορροφοῦν ἐμᾶς τοὺς ποιμένες ὑπέρμετρα μέ ἀποτέλεσμα νά παραμελοῦμε τό κύριο ἔργο μας, πού εἶναι ἡ λατρεία, ἡ διδαχή, ἡ κατήχηση, μέ ἕνα λόγο τό ποιμαντικό καί πνευματικό μας ἔργο; Μήπως θά πρέπει νά μᾶς προβληματίσει ὁ λόγος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων : «*Οὐκ ἀρεστόν ἐστὶν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις*» (Πράξ. 6,2);

Ἀκόμη ὀφείλουμε νά ἀναρωτηθοῦμε μήπως καί οἱ ἄνθρωποι διαμορφώνουν μία στρεβλή ἀντίληψη γιά τήν Ἐκκλησία. Παραθεωροῦν πλήρως τήν κύρια ἀποστολή της, τήν ἐσχατολογική προοπτική τῆς παρουσίας της στόν κόσμον, καί τελικά τήν βλέπουν σάν ἕνα φιλανθρωπικό σωματεῖο καί τίποτε περισσότερο.

* * *

Μακαριώτατε ἅγιε Πρόεδρε,

Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Σύεδροι,

Ἐχοντας ἐπίγνωση τῶν περιορισμένων δυνατοτήτων μου ἐκ προοιμίου παρεκάλεσα νά ἔχω τήν ἐπιείκειά Σας. Τό ἴδιο παρακαλῶ καί τώρα, καθώς τελείωσα τήν παράθεση τῶν ἀπόψεών μου ἐπί τοῦ θέματος πού μοῦ ἀνατέθηκε νά εἰσηγηθῶ ἐνώπιόν Σας.

Τά ὅσα Σᾶς ἐξέθεσα μέ ἀπλότητα καί συντομία συνιστοῦν τόν προσωπικό μου προβληματισμό, ὀρθό ἴσως σέ κάποια σημεία, ἐσφαλμένο ἐνδεχομένως σέ ἄλλα.

Ἡ συζήτηση πού θά ἀκολουθήσει καί ἡ δική Σας πολύτιμη συνεισφορά θά ὀδηγήσει ἀσφαλῶς τό ἱερό Σῶμα μας σέ ὀρθότερες διαπιστώσεις, χρήσιμα συμπεράσματα καί τίς ἀναγκαῖες ἀποφάσεις.

Σᾶς εὐχαριστῶ!